

ТРЕТИННИЙ РЕЛІКТ — ВОВЧІ ЯГОДИ СОФІЇ
(*DAPHNE SOPHIA* KALEN.)
НА СЕРЕДНЬОРОСІЙСЬКІЙ ВИСОЧИНІ
ТА ЙОГО СУЧАСНЕ ПОШИРЕННЯ

С. С. СМОЛКО

Вже давно увагу багатьох ботаніків привертає до себе надзвичайно багата і цікава флора крейдяних та вапнякових відслонень Середньоросійської височини. Серед рослин, що зростають на цих відслоненнях, особливу увагу привертають вовчі ягоди Софії (*Daphne sophia* Kalen.), вік яких більшість дослідників визначає за третинний.

Дані про поширення *D. sophia*, ареал якої на Середньоросійській височині досить невеликий, базуються на роботах, що за наших часів не рідко дуже застаріли: потрібна перевірка всіх її місцезнаходжень з тим, щоб встановити, де саме до цього часу збереглася *D. sophia* і в якому стані.

Перші відомості про цю рослину ми знаходимо в роботі В. М. Черняєва (1836), в якій він наводить її під назвою *Daphne oleoides*. У 1849 р. І. О. Калениченко (Kaleniczenko, 1849, 1873) наводить цю рослину для Бекарюківки кол. Курської губернії, описавши її як окремий вид *Daphne sophia* Kalen.

Наприкінці XIX і на початку XX століть з'являється досить численна література, присвячена цій надзвичайно цікавій та загадковій рослині нашої флори. Д. І. Литвинов (1891), розглядаючи питання про походження крейдяних борів, які він називає «гірськими сосняками», відносить *D. sophia* Kalen. до третинних реліктів, що, на його думку, разом з сосняками, супутником яких вона є, пережили льодовиковий період на Середньоросійській височині саме там, де ми їх знаходимо і зараз.

Всупереч цьому поглядів, рядом дослідників, які ототожнюють *D. sophia* Kalen. з *D. altaica* Pall., висловлюється думка про заносний характер цієї рослини на Середньоросійській височині. М. І. Голєнікін (1899) першим намагався довести тотожність *D. sophia* з алтайською рослиною і висловив припущення, що вона була занесена на Середньоросійську височину з Алтаю птахами, шляхи перельоту яких тут проходять. В. М. Сукачов (1900) та В. І. Талієв (1911, 1931) припускають можливість занесення *D. sophia* з Алтаю як лікарської рослини поміщиками Бекарюковими, з саду яких вона пізніше поширилася.

Між прихильниками «реліктової гіпотези», засновником якої є Д. І. Литвинов, та прихильниками «синантропної гіпотези», тобто гіпотези про заносний характер не лише *D. sophia*, але взагалі флори крейдяних відслонень, основоположником якої був В. І. Талієв, розгорнулася полеміка, що тривала протягом довгого часу. За цей час з'явилося чимало нових даних про поширення, екологію, морфологічні та біологічні особливості *D. sophia* (Паллон, 1901, 1905, 1917; Котов, 1915; Ширяєв, 1915; Келлер, 1921; Алехин, 1926; Клоков і Котов, 1927; Гроссет, 1927; Коновалов, 1929; Козо-Полянський, 1931; Кожевников, 1931; Думанський, 1931; Виноградов и Голицын, 1949, 1960; Мешков, 1948, 1951, 1953). Більшість ботаніків схиляється до думки, що хоч *D. sophia* Kalen. за

своїми морфологічними ознаками і дуже близька до *D. altaica* Pall. та *D. caucasica* Pall., проте вона є цілком самостійною географічною расою, що давно вже відокремилася від них. Реліктова гіпотеза знаходить все більше прихильників і стає панівною серед ботаніків.

В літературі відомо понад 15 місцезнаходжень *D. sophia* на півдні Середньоросійської височини. Однак не в усіх пунктах вона збереглася до наших днів (рисунок). Вже на початку XX сторіччя В. М. Сукачов (1900, 1902) не знаходив *D. sophia* біля сіл Топлинка, Соломине та Нежеголь Білгородської обл. (кол. Курська губ.), де її наводив В. М. Черняев. Б. А. Келлер (1921) наводив вовчі ягоди Софії для Жирівки та

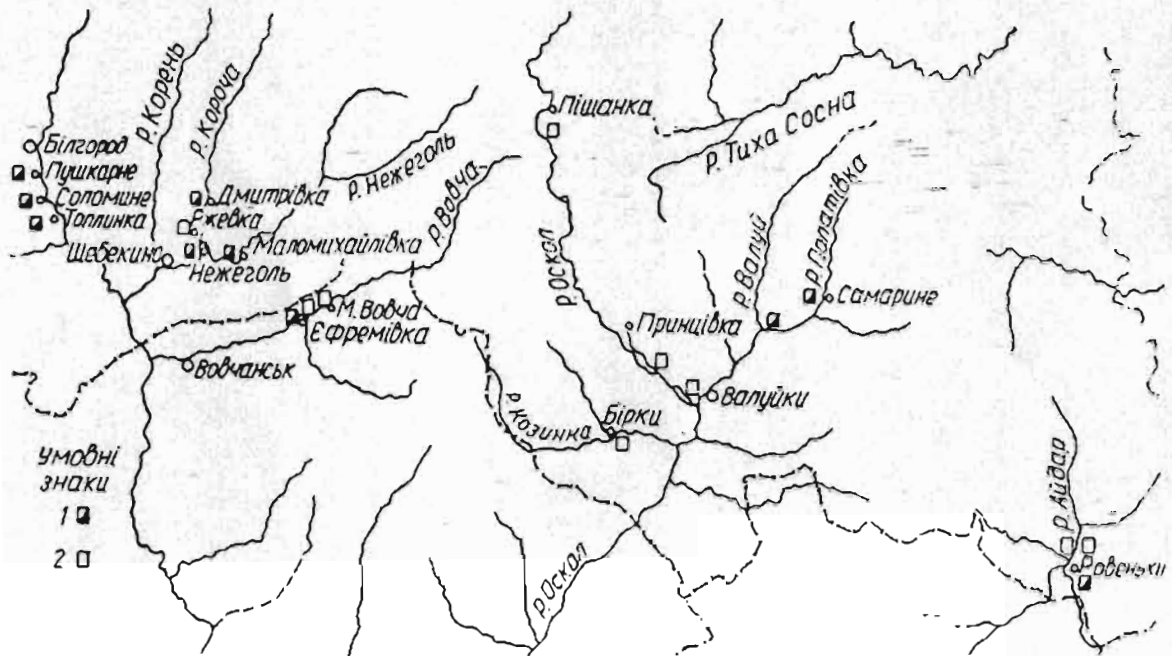

Схема поширення вовчих ягід Софії (*Daphne sophia* Kaler.) на Середньоросійській височині:

1 — пункти, де наводилися вовчі ягоди Софії попередніми дослідниками; 2 — пункти, в яких вовчі ягоди Софії збереглися до цього часу (за літературними і власними даними).

Самарина кол. Валуйського повіту Воронежської губ., але Г. Е. Гроссет (1927), відвідавши ці місця, під Самариним не знайшов *D. sophia* і відмічав, що, очевидно, вона тут зникла разом зі зникненням бору; сліди якого у вигляді пнів, шишок та коріння в крейді ще збереглися. Н. О. Коновалов (1929), посилаючись на вказівки місцевих жителів, ретельно шукав вовчі ягоди Софії біля с. Дмитрівки на Корочі, але не знайшов їх там. У зв'язку з цим він звертає увагу на те, що А. І. Мальцев (1907) вказував на наявність поблизу с. Дмитрівки крейдяного бору, який давно зник. Можливо, разом зі зникненням бору зникла й *D. sophia*.

В 1965 та 1966 рр. під час вивчення флори крейдяних відслонень басейну р. Сіверського Дінця та його притоків ми приділили значну увагу питанню про сучасний стан та поширення *D. sophia* Kaler.

В травні 1965 р. ми разом з М. І. Котовим та В. В. Протопоповою відвідали ряд пунктів, для яких наводилася *D. sophia* попередніми дослідниками. Наші пошуки цієї рослини в околицях сіл Соломине і Пушкарне Білгородського р-ну Білгородської обл. дали нам можливість встановити, що колись тут дійсно були крейдяні бори, від яких залишилися лише рослини-супутники, а саме рамішія однокора [*Ramischia secunda* (L.) Gargcke] та орляк звичайний (*Pteridium aquilinum* Kuhn.). Але *D. sophia* зараз тут відсутня.

Ми відвідали також Бекарюківський бір, що знаходиться на правому березі р. Нежеголь поблизу с. Маломихайлівки Шебекинського р-ну, Білгородської області. Це класичне місцезнаходження неоднора-

зово відвідували і описували багато ботаніків (Д. И. Литвинов, 1891; В. И. Талиев, 1911; Г. Э. Гроссет, 1927, та ін.). В роботах В. М. Сукачова та В. І. Талієва подаються схематичні карти поширення *D. sophia* в цій місцевості. Порівнюючи карту, наведену В. М. Сукачовим (1902), з картою В. І. Талієва (1911), ми бачимо, що за 10 років *D. sophia* значно скоротила площу свого поширення. Відвідавши в 1926 р. Бекарюківський бір, Г. Е. Гроссет писав, що бекарюківське місцезнаходження «має досить сумний вигляд, схили служать пасовищем, місцями сліди пожеж. Після досить довгих пошуків, нарешті, пощастило знайти невеличку кількість жалюгідних об'єданих кущиків *D. sophia*...» В тому ж 1926 р. тут побував і Н. О. Коновалов, який після ретельних пошуків знайшов *D. sophia* лише в двох місцях — в одній балці і на одному схилі. В післявоєнний час воронезькими ботаніками М. П. Виноградовим і С. В. Голіциним було проведено обстеження стану найбільш цікавих місцезнаходжень реліктових рослин Поосколля та Північно-Донського реліктового району, на основі чого вони ставлять питання про охорону найбільш цікавих пам'яток природи, серед яких називають і Бекарюківський бір. Вони вказують лише один 70-й квартал бору, де зрідка можна зустріти вовчі ягоди Софії. Проте під час відвідування нами Бекарюківського бору ретельні і довгі розшуки цієї рослини не увінчалися успіхом. Очевидно, *D. sophia* зникла тут так само, як і в інших місцях, де її знаходили раніше.

Ми відвідали с. Єфремівку Вовчанського р-ну Харківської обл., де в 1910 р. *D. sophia* вперше була знайдена В. І. Талієвим, який наводив її для двох місць — вище с. Єфремівки в напрямку до с. М. Вовча та нижче с. Єфремівки на крейдяних відслоненнях понад р. Вовчою. На жаль, нам не вдалося виявити *D. sophia* в цих місцезнаходженнях. Але ми знайшли її в новому місці, на території Єфремівського лісництва. Тут, у 20-му кварталі, в середній третині схилу північно-західної експозиції Славгородського яру з крутизною до 30°, серед заростей дубового порослевого лісу ми і зустріли *D. sophia*.

Серед заростей чагарників є великі дубові пні діаметром 45—55 см — свідки того, що раніше тут був дубовий ліс, який вище по схилу ще зберігся. Висота дуба в лісі в основному до 15 м, але зустрічаються окремі дуби з обхватом 85—99—114 см і до 25—30 м заввишки, поодинокі берези і липи до 20 м заввишки. В підліску ростуть клен татарський (*Acer tataricum* L.), груша звичайна (*Pyrus communis* L.), ліщина звичайна (*Corylus avellana* L.), калина звичайна (*Viburnum opulus* L.), бруслина бородавчаста (*Evonymus verrucosa* Scop.) тощо. Ці ліси займають в основному верхів'я балок та верхню частину їх схилів. Вовчі ягоди Софії в лісі не зустрічаються. Вони виявлені, як ми вже відмічали вище, в заростях дуба звичайного (*Quercus robur* L.), ліщини звичайної, калини звичайної, свидини кров'яної [*Thelycrania sanguinea* (L.) Foug.], бруслини бородавчастої, вишні кушової [*Cerasus fruticosa* (Pall.) G. Wagon.] та ін. Ми нараховували всього 10 кущиків *Daphne sophia*, 50—120 см завв., деякі екземпляри цвіли. Наявність тут орляка звичайного свідчить, очевидно, про те, що раніше на цьому місці був сосново-дубовий ліс, який потім був знищений.

В 20-му кварталі *D. sophia* збереглася, очевидно, ще й тому, що тут у 1959 р. вона не зазнала прочистки, яка провадилася в інших кварталах поруч з 20-м. Так, на самій межі з 20-м кварталом — в 21-му кварталі, де прочистка була проведена, *Daphne sophia* не зустрічається.

В серпні—вересні цього ж 1965 р. ми разом з О. М. Дубовик побували в Слоновському лісництві Новооскольського лісгоспу Білгородської обл. та в с. Ровеньках тієї ж області — в районі, де попередні дослідники знаходили вовчі ягоди Софії. Для Слоновського лісництва (урочище «Стінки») вперше вовчі ягоди Софії вказав Б. М. Козо-Плянський. Це урочище знаходиться на лівому березі р. Осколу поблизу

сіл Піщанки та Таволжанки. Річка в цьому місці робить петлю і відходить далеко від берега. В глибині петлі круті крейдові схили вкриті мішаним листяним лісом, серед якого у вигляді невеликого острівка росте сосна крейдована (*Pinus cretacea* K a l e n.) — залишок крейдового бору, який тут колись досягав значних розмірів. В 57-му кварталі, площа якого становить 46 га, де збереглися залишки соснового бору і вовчі ягоди Софії, згідно з постановою Білгородської обласної ради депутатів трудящих, рубки заборонено і територія оголошена заповідною.

Daphne sophia K a l e n. росте у верхній третині крутого схилу до 40°. Схил західної експозиції. На ґрунті значна підстилка з тогорічного листя. Вовчі ягоди Софії ростуть в дубовому лісі, висота якого 12—15 м; збереглися вони тут ще в значній кількості, проте суцільних заростей не утворюють. Екземпляри, які ми спостерігали, мали досить кволий вигляд. Очевидно, це є свідченням того, що значне затінення, яке створює мішаний густий ліс, негативно впливає на розвиток дафни. Тут же ми нарахували 7 старих крейдових сосен до 20—25 м заввишки, що плодоносять. Є соснова поросль, висота молодих сосночок від 0,5 до 5 м.

Ровеньківське місцезнаходження *Daphne sophia* було описане вперше О. В. Думанським (1931), який знайшов її на крутому крейдовому схилі правого берега р. Айдара поблизу млина. Це ж місцезнаходження відвідав О. В. Кожевников (1931), який, крім нього, в околицях с. Ровеньків знайшов ще одне місце, де росла *D. sophia*, детально описавши його. О. В. Кожевников знайшов вовчі ягоди Софії в яру недалеко від дороги з Олександрівки до Ровеньків, де вона росла на південному крейдовому схилі, утворюючи густі невисокі зарості.

Ретельні пошуки *D. sophia* на крейдових схилах правого берега р. Айдара поблизу того місця, де колись був млин, не дали позитивних результатів. Нам не пощастило виявити жодного екземпляра цієї рослини. Причинами її зникнення є, очевидно, ерозія, під впливом якої руйнуються береги і цілі масиви ґрунту, разом з рослинами, що на них ростуть, сповзають в Айдар, а також господарська діяльність людини.

Проте ми виявили *D. sophia* в одному з ярів, що тягнуться з заходу на схід, впадаючи в р. Айдар з правого боку, недалеко від того місця, де колись був млин. Порівнюючи цю знахідку *D. sophia* з описаними О. В. Кожевниковим і О. В. Думанським, ми прийшли до висновку, що наше місцезнаходження, мабуть, є новим, третім в околицях с. Ровеньків.

Вовчі ягоди Софії ростуть тут по північному схилу яру, зустрічаючись з перервами приблизно на протязі одного кілометра. Схил задернований, але вже чітко видно сліди інтенсивного сповзання верхнього шару ґрунту, разом з яким сповзають рослини, а серед них і *D. sophia*. Вона росте в заростях чагарників, висота її від 20 см до 1 м, дорослі екземпляри плодоносили. Разом з нею ростуть свидина кров'яна, клен польовий (*Acer campestre* L.), жостір проносний (*Rhamnus cathartica* L.), вишня кушова, бруслина бородавчаста, шипшина яблунувата (*Rosa subpomifera* C h r s h a n.) тощо.

В червні 1966-р. разом з М. І. Котовим ми вивчали сучасне поширення і стан вовчих ягід Софії на крейдових відслоненнях вздовж рік Оскол, Валуй, Козинка і Полатівка у Валуйському р-ні Білгородської області. Нами встановлено, що в околицях сіл Жирівки і Самарина по рр. Валуй і Полатівка *D. sophia* зникла. Цікаво лише відзначити, що в околицях Жирівки, де ліс, за свідченням старожилів, знищили 55—60 років тому, у верхів'ї балки, в улоговині на крейдовому схилі зберігся орляк звичайний, який під впливом ксерофітних умов життя на відкритому крейдовому відслоненні виробив цілу низку специфічних рис.

Відвідавши с. Бірки на р. Козинці, де вовчі ягоди Софії відмічали В. Черняєв, В. Талієв та М. Котов, ми встановили, що вони збереглися

тут і до цього часу. Ростуть вовчі ягоди Софії на крутому схилі до 45° північної експозиції над р. Козинкою. Разом з ними ростуть зіновать руська (*Cytisus ruthenicus* Fisch.), карагана кушова [*Caragana frutex* (L.) C. Koch], бересклет бородавчастий, жостір проносний, з різно-трав'я — молочай степовий (*Euphorbia stepposa* Zoz), типчак борознистий (*Festuca sulcata* Hack.), келерія Талієва (*Koeleria talievii* E. Laverg.), китятки крейдяні (*Polygala cretacea* Kotoy.), астрагал білостеблій (*Astragalus albicaulis* DC.), рутвиця мала (*Thalictrum minus* L.) та ряд інших рослин. Вкриття до 60%. Порівнюючи наш опис з описами попередніх дослідників (Талієв, 1911; Котов, 1915), ми бачимо, що за 50 років тут відбулася значна зміна у рослинному вкритті. Зникли клен татарський, липа рясоноквіта, ліщина звичайна, але багатшим став трав'янистий покрив, в якому з'явилися типчак борознистий, келерія Талієва, китятки крейдяні, астрагал білостеблій і деякі інші рослини. Ці зміни, очевидно, відбулися під впливом господарської діяльності людини. Ми нарахували близько 150 екземплярів вовчих ягід Софії, що зустрічаються в $\frac{3}{4}$ частині схилу на протязі до 100 м. Наші спостереження показують, що вовчі ягоди Софії в окол. с. Бірок рясно цвіли, але на час нашого відвідування 20.VI 1966 р. ні квітів, ні плодів вже не було. Збереглися лише сліди від квітконіжок.

21.VI 1966 р. ми побували в с. Старій Симонівці, що розташована на правому березі р. Оскол в окол. м. Валуйок, де *D. sophia* відмічали В. Талієв (1911), М. Котов (1915), Б. Келлер (1921). За той період, що пройшов з часу останніх відвідувань цього місцезнаходження попередніми дослідниками, описи яких ми знаходимо в літературі, значних змін в рослинному покриві, як і взагалі в усій обстановці, тут не відбулося. Вовчі ягоди Софії, так само як і 50 років тому, ростуть лише в одному місці по краю крутого обриву в заростях чагарників. Ми нарахували близько 50 екземплярів *D. sophia*. Як і в околицях Бірок, вовчі ягоди Софії тут рясно цвіли, проте плодів ми не виявили.

Нових місцезнаходжень *D. sophia* нами більше не виявлено.

Резюмуючи все сказане вище, треба відзначити, що вовчі ягоди Софії на Середньоросійській височині поступово зменшують свій ареал. Від середини XIX сторіччя, коли вони були вперше відкриті В. М. Черняєвим і до нашого часу, тобто протягом понад 100 років, *D. sophia* зникла в ряді місцезнаходжень (Соломине, Топлинка, Пушкарне, Нежеголь, Жирівка, Самарине). А останнім часом вовчі ягоди Софії зникли, очевидно, і в Бекарюківському бору — класичному їх місцезнаходженні, де ще на початку XX сторіччя вони були значно поширені.

Причинами зникнення *D. sophia*, очевидно, є лісові пожежі, ерозія, господарська діяльність людини, випасання худоби, вирубування лісів (не лише соснових, але й дубових) тощо.

Сучасні умови, в яких зустрічається *D. sophia*, мають вторинний характер. Первинне ж середовище для вовчих ягід Софії являло собою, мабуть, соснові або ж сосново-дубові ліси, неодмінним супутником яких вони були.

Daphne sophia Kaler на півдні Середньоросійської височини є реліктом минулих геологічних епох.

В зв'язку з тим, що ареал вовчих ягід дуже швидко скорочується, виникає необхідність охорони цього надзвичайно цікавого свідка минулого.

Література

- Алехин В. В. Растительность Курской губернии. Тр. Курского губплана, 1926, 4. — Визначник рослин України, вид-во «Урожай», К., 1965. — Виноградов Н. П. и Голицын С. В. Последнее состояние наиболее интересных местонахождений реликтовых растений Поосколья и Северо-Донского реликтового района. Тр. Воронежск. ун-та, 1949, 15. — Виноградов Н. П., Голицын С. В. и Денисова Л. В.

Ботанические памятники природы Центрально-Черноземных областей. В кн. «Охрана природы и заповедное дело в СССР», 1960, 5.— Голенкин М. И. Заметка о *Daphne sophia* Kalen. Приложение к протокол. Московск. общ-ва исп. природы, М., 1899, 1.— Гроссет Г. Э. Новые данные о *Daphne Julia* K.—Pol. и *Daphne sophia* Kalenicz. Тр. н.-н. ин-та биол. при Воронежск. ун-те, 1927, 1.— Думанский А. В. Новое местонахождение *Daphne sophia* Kalen. в ЦЧО. В юб. сб.: 25 лет педагог. и обществ. работы акад. Б. А. Келлера, Воронеж, 1931.— Келлер Б. А. Растительность Воронежской губернии, Воронеж, 1921.— Клоков М. В. и Котов М. И. Прокрестьяне вовчане личко (*Daphne sophia* Kalen.) та його видову самостійність. Тр. с.-г. бот., Харків, 1927, 1, 3.— Кожевников А. В. *Daphne sophia* Kalen. у села Ровеньков Воронежской губернии. В юб. сб.: 25 лет педагог. и обществ. работы акад. Б. А. Келлера, Воронеж, 1931.— Козо-Полянский Б. М. В стране живых ископаемых, М., 1931.— Коновалов Н. А. Меловые боры Курской губернии. В сб.: Очерки по фитоценологии и фитогеографии, М., 1929.— Котов М. Волчегородник Софии — *Daphne sophia* Kalen. Бюлл. Харьковск. об-ва люб. природы, 1915, 4.— Литвинов Д. И. Геоботанические заметки о флоре Европейской России. Bull. Soc. Nat. Mosc., 1891, 3.— Маевский П. Ф. Флора средней полосы Европейской части СССР, 9-е изд., М., 1964.— Мальцев А. И. Очерк растительности Корочанского уезда Курской губернии. Протоколы об-ва естествоисп. при Юрьевск. ун-те, 1907, IV, 4.— Мешков А. Р. Очерк истории изучения флоры и растительности Средне-Русской возвышенности. Изв. Воронежск. гос. пед. ин-та, Воронеж, 1948, 9, 2.— Мешков А. Р. Районы флоры меловых и известняковых обнажений. Бот. ж., 1951, 36, 3.— Мешков А. Р. Очерк истории флоры и растительности Черноземного центра.— Изв. Воронежск. гос. пед. ин-та, Воронеж, 1953, 13, 1.— Паллон И. По поводу статей В. Н. Сукачева о *Daphne sophia* Kalen. и *Orobanchе cumanа* Wallr. Тр. бот. сада Юрьевск. ун-та, 1901, 2.— Паллон И. Несколько слов по поводу гипотезы В. Н. Сукачева о появлении *Daphne sophia* Kalen. в Курской губернии. Тр. бот. сада Юрьевск. ун-та, 1905, 5, 2.— Паллон И. Бекарюковка. Бюлл. Харьковск. об-ва люб. природы, 1917, 2—3.— Сукачев В. Н. Несколько слов в Курской *Daphne altaica* Pall. (*D. sophia* Kalen.). Тр. бот. сада Юрьевск. ун-та, 1900, 1.— Сукачев В. Н. О болотной и меловой растительности юго-восточной части Курской губернии. Тр. Харьковск. об-ва люб. природы, 1902, 37.— Сукачев В. Н. Очерк растительности юго-восточной части Курской губернии. Изв. СПб-го лесн. ин-та, 1903, 9.— Талиев В. И. О *Daphne sophia* Kalen. Тр. Харьковск. об-ва люб. природы, 1911.— Талиев В. Введение в ботаническое исследование Харьковской губернии. Харьков, 1913.— Талиев В. И. К вопросу о взаимоотношениях *Daphne altaica* Pall. и *D. sophia* Kalen. и *D. julia* K.—Pol. В юб. сб.: 25 лет педагог. и обществ. работы акад. Б. А. Келлера, Воронеж, 1931.— Флора СССР, 1949, 15.— Флора УРСР, 1955, 7.— Черняев В. О произведениях растительного царства Курской губернии. Журн. Мин-ва Внутр. Дел, 1836, 12.— Ширяев Г. Редкие весенние растения Харьковской флоры. Бюлл. Харьковск. об-ва люб. природы, 1915, 2.— Kaleniczenko J. Quelques mots sur les Daphnes russes et description d'une nouvelle espece. Bull. Soc. Nat. Mosc., 1849.— Kaleniczenko J. Encore quelques mots sur la *Daphne sophia*. Bull. Soc. Nat. Mosc., 1873.

Інститут ботаніки АН УРСР,
відділ вищих рослин

Надійшло 12.IV 1966 р.

ТРЕТИЧНЫЙ РЕЛИКТ — ВОЛЧЕЯГОДНИК СОФИИ (*DAPHNE SOPHIA* KALEN.) НА СРЕДНЕРУССКОЙ ВОЗВЫШЕННОСТИ И ЕГО СОВРЕМЕННОЕ РАСПРОСТРАНЕНИЕ

С. С. СМОЛКО

Резюме

Приводятся литературные данные, а также данные собственных исследований автора, произведенных в 1965 и 1966 гг., о современном состоянии и распространении волчегородника Софии на меловых обнажениях Харьковской, Белгородской и Воронежской областей по рр. Северскому Донцу, Короче, Нежеголе, Волчьей, Осколу, Айдару, Тихой сосне, Козинке, Валую, Полатовке и др. Этот район охватывает область распространения волчегородника Софии (*Daphne sophia* Kalen.) на Среднерусской возвышенности.

Этот чрезвычайно интересный реликтовый кустарник постепенно сокращает здесь свой ареал. В ряде пунктов, где он приводился раньше предыдущими исследователями, он уже исчез (Соломино, Топлинка, Пушкарное, Жировка, Самарино, Нежеголь, Бекарюковка Белгородской обл.). В связи с этим ставится вопрос о необходимости его охраны.

A TERTIARY RELIC — *DAPHNE SOPHIA* KALEN.—
ON THE CENTRAL RUSSIAN ELEVATION
AND ITS PRESENT OCCURRENCE

S. S. SMOLKO

Summary

This paper presents data from the literature and from the author's own investigations carried out in 1965 and 1966 on the present state and occurrence of *Daphne sophia* on Cretaceous outcrops in Kharkov, Belgorod and Voronezh regions along the rivers Seversky Donets, Korocha, Nezhegol, Volchaya, Oskol, Tikhaya Sosna, Aidar, Kozinka, Valuy, Polatovka and others. This district embraces the area of occurrence of *Daphne sophia* on the Central Russian elevation.

This extremely interesting relic shrub gradually reduces its areal here. At a number of points where it was previously cited by earlier investigators it has already vanished (Solomino, Toplinka, Pushkarnoye, Zhirovka, Samarino, Nezhegol, Bekaryukovka, Belgorod Region). The question of the necessity for protecting it is therefore raised.